

Микола ЯЦКОВ,

*кандидат технічних наук, директор
Технічного коледжу Національного
університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне*

Лариса ОСАДЧА,

*викладач вищої категорії,
заступник директора з навчальної
роботи Технічного коледжу
Національного університету
водного господарства та
природокористування, м. Рівне*

РЕАЛІЗАЦІЯ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СТРУКТУРІ „КОЛЕДЖ – УНІВЕРСИТЕТ”

В статті розкриті технології ступеневої підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями „кваліфікований робітник,” – „молодший спеціаліст” – „бакалавр” та їх переваги над традиційною підготовкою фахівців в системі вищої освіти.

Ключові слова: *освітньо-кваліфікаційні рівні, неперервна освіта, багатоступенева система освіти, інтегрований навчальний план.*

В статье раскрыты технологии ступенчатой подготовки специалистов по образовательно-квалификационному уровню „квалифицированный рабочий” – „младший специалист ” – „бакалавр” и их преимущества над традиционной подготовкой специалистов в системе высшего образования.

Ключевые слова: *образовательно-квалификационные уровни, непрерывное образование, многоступенчатая система образования, интегрированный учебный план.*

The article is about technologies of degree specialists according to the educational – qualification degrees „Junior specialist” and „Bachelor” and its disadvantages against traditional education of specialists in the system of higher education.

Keywords: *educational – qualification degrees, constant education, multy – degree system of education, integrated core curriculum.*

Наукова актуальність проблеми полягає в обґрунтуванні та впровадженні моделі організації навчально-виробничого процесу підготовки молодших спеціалістів на базі кваліфікованих робітників зі скороченням терміну навчання на один рік та підготовки бакалаврів на базі молодших спеціалістів зі скороченням навчання на два роки, що дозволяє забезпечити доступність освіти і ранню

професійну орієнтацію молоді.

Мета статті: розкрити педагогічні технології ступеневої підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями „кваліфікований робітник – молодший спеціаліст – бакалавр” в структурі „Технічний коледж – Національний університет водного господарства та природокористування”.

Виклад основного матеріалу. Динамізм соціально-економічного розвитку суспільства визначив об’єктивні передумови переходу до неперервної освіти, принципова особливість якої полягає в різноманітності і гнучкості застосування засобів, способів і організаційних форм навчання. Зміст професійної освіти має бути наближений до життя, інтегрований з наукою і виробництвом, при цьому потрібно стимулювати просування найбільш обдарованих, краще підготовлених студентів на більш високі ступені освіти [1].

Поява в системі освіти вищих навчальних закладів нового типу – коледжів робить можливим скоротити терміни підготовки спеціалістів внаслідок виключення дублювання матеріалу при послідовному навчанні в ПТУ, технікумі, вузі, та відібрати найбільш обдаровану молодь на завершальну ланку (ступінь) навчання, підвищити ефективність навчального процесу за рахунок спільного використання навчально-матеріальної, лабораторної бази.

Коледж здавна характеризується багатофункціональністю і різноманітністю форм підготовки, а також реалізує потребу особистості в підвищенні рівня професійної освіти [2].

Технічний коледж здійснює підготовку фахівців за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями – кваліфікований робітник і молодший спеціаліст. Основним завданням коледжу є впровадження гнучкої багатоступеневої системи освіти з наданням випускникам шкіл робітничих професій, споріднених спеціальностей молодшого спеціаліста та забезпечення можливостей продовження навчання за аналогічними напрямками на освітньо-кваліфікаційному рівні „бакалавр” в Національному університеті водного господарства та природокористування[5].

Основним документом, що регулює зміст і режим роботи з підготовки фахівця, є навчальний план. Розроблені і впровадженні в навчальний процес інтегровані плани двох рівнів:

1) підготовки молодшого спеціаліста, інтегрований з планами підготовки кваліфікованих робітників із споріднених професій зі скороченням терміну навчання на один рік. Для реалізації такого плану робітничі професії об’єднуються за професійним принципом і інтегруються в одну спеціальність молодшого спеціаліста. А саме: кваліфіковані робітники з професій „Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування”, „Монтажник систем вентиляції, кондиціонування повітря, пневмотранспорту та аспірації силових мереж та електроустаткування”, „Електромеханік торговельного та холодильного устаткування” об’єднуються в одну спеціальність 5.06010114 „Монтаж і обслуговування внутрішніх санітарно-технічних систем і вентиляції”; кваліфіковані робітники з професій „Апаратник. Слюсар-ремонтник”, „Електрогазозварник на автоматичних і напівавтоматичних машинах. Контролер зварювальних робіт” – в спеціальність 5.05050207 „Обслуговування та ремонт обладнання підприємств хіміч-

ної та нафтогазопереробної промисловості”; кваліфіковані робітники з професій „Лаборант хімічного аналізу”, „Апаратник. Лаборант хімічного аналізу” – в спеціальність 5.04010602 „Прикладна екологія”; кваліфіковані робітники з професій „Слюсар з контрольно-вимірювальних приладів та автоматики (електроніка)”, „Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування”, „Електромонтажник з освітлення та освітлювальних мереж; електромонтажник силових мереж та електроустаткування” – в спеціальність 5.05020201 „Монтаж, обслуговування засобів і систем автоматизації технологічного виробництва” і за два роки отримують кваліфікацію молодшого спеціаліста відповідно „**технік-технолог**”, „**технік-механік**”, „**технік-еколог**”, „**технік-електромеханік**”.

2) підготовки бакалавра в університеті на базі молодшого спеціаліста зі скороченням терміну навчання на 2 роки за напрямками:

- 6.050503 „Машинобудування” на базі молодших спеціалістів спеціальності 5.05050207 „Обслуговування та ремонт обладнання підприємств хімічної та нафтогазопереробної промисловості”;

- 6.050202 „Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» на базі молодших спеціалістів спеціальності 5.05020201 „Монтаж, обслуговування засобів і систем автоматизації технологічного виробництва”;

- 6.060101 „Будівництво” та 6.0601103 „Гідротехніка (водні ресурси)” на базі молодших спеціалістів спеціальності 5.06010114 „Монтаж і обслуговування внутрішніх санітарно-технічних систем і вентиляції”;

- 6.040106 „Екологія та охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” на базі молодших спеціалістів спеціальності 5.04010602 „Прикладна екологія”;

- 6.030508 „Фінанси”, 6.030509 „Облік і аудит”, 6.030504 „Економіка підприємства” на базі молодших спеціалістів спеціальності 5.03050801 „Фінанси і кредит” та 5.03050802 „Оціночна діяльність” (Рис. 1).

Для підготовки молодших спеціалістів на базі кваліфікованих робітників було здійснено:

- порівняльний аналіз навчальних планів, програм, підручників і методичних посібників для кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів;
- відбір та структурування змісту навчального матеріалу дисциплін;
- розроблено, експериментально перевірено інтегровані навчальні плани та програми.

В основу побудови програм підготовки покладено:

- системний підхід, що забезпечує взаємозв'язок між процесами формування особистості й оволодінням студентами основами професій відповідно до кваліфікаційних вимог;

- науково-обґрунтоване дидактичне забезпечення професійних дисциплін та практичного навчання [7].

Побудована дворівнева модель підготовки молодшого спеціаліста ґрунтується на:

- забезпеченні наступності у змісті навчально-виховного процесу;
- неперервній професійно-практичній підготовці;
- викладанні загальноосвітніх і природничо-математичних дисциплін у

професійному спрямуванні;

- інтегрованому викладанні загальнотехнічних і професійно-теоретичних дисциплін першого рівня та фундаментальних і професійно-орієнтованих другого рівня;

- наскрізних циклах спеціальних дисциплін.

Одним із пріоритетів коледжу в реалізації принципу наступності і неперервності ступеневої освіти є інтеграція в структурі університету. Вона реально дає можливість:

- сумісного використання комп'ютерної, науково-лабораторної бази університету для проведення практичних і лабораторних занять зі студентами коледжу;

- використання навчально-методичного забезпечення, що готується в університеті для студентів коледжу;

- підвищення кваліфікації викладачів коледжу на курсах підвищення кваліфікації в Інституті післядипломної освіти або шляхом стажування на відповідних кафедрах університету;

- залучення професорсько-викладацького складу університету до проведення занять на старших курсах коледжу.

Це дозволяє підвищити рівень загальноосвітньої і професійної підготовки молодших спеціалістів на базі новітніх технологій та комп'ютеризації навчального процесу і більш раннє їх адаптування до умов навчання в університеті.

Ступенева підготовка фахівців в системі вищої освіти дозволяє створення поетапного переходу студентів з одного ступеня на інший, при необхідності переривати навчання, а потім знову продовжити його на будь-якому етапі, цим самим поглибити, розширити професійну підготовку і одержати кваліфікацію вищого освітнього рівня. Тобто вищий навчальний заклад допомагає впевненому входженню в самостійну професійну діяльність молодого фахівця, формує та вдосконалює професійно-значущі та соціально-орієнтовані якості, розвиває в нього прагнення до самовдосконалення, самореалізації, до навчання протягом всього життя.

Для реалізації ступеневої підготовки бакалаврів в університеті на базі молодших спеціалістів, випускників коледжу, виникла необхідність поширення *кредитно-трансферної системи* організації навчального процесу на ВНЗ I-II рівнів акредитації. В Технічному коледжі ця система впроваджується з 2005 року, розроблені і затверджені робочі програми навчальних дисциплін, контрольнотестові програми модульного та підсумкового контролю знань відповідно до ЄКТС, запроваджена 100-бальна шкала оцінювання знань студентів за методикою Національного університету водного господарства та природокористування, а також відповідна облікова документація щодо оцінювання знань студентів (журнали обліку відвідування і поточного контролю знань, заліково-екзаменаційні відомості тощо).

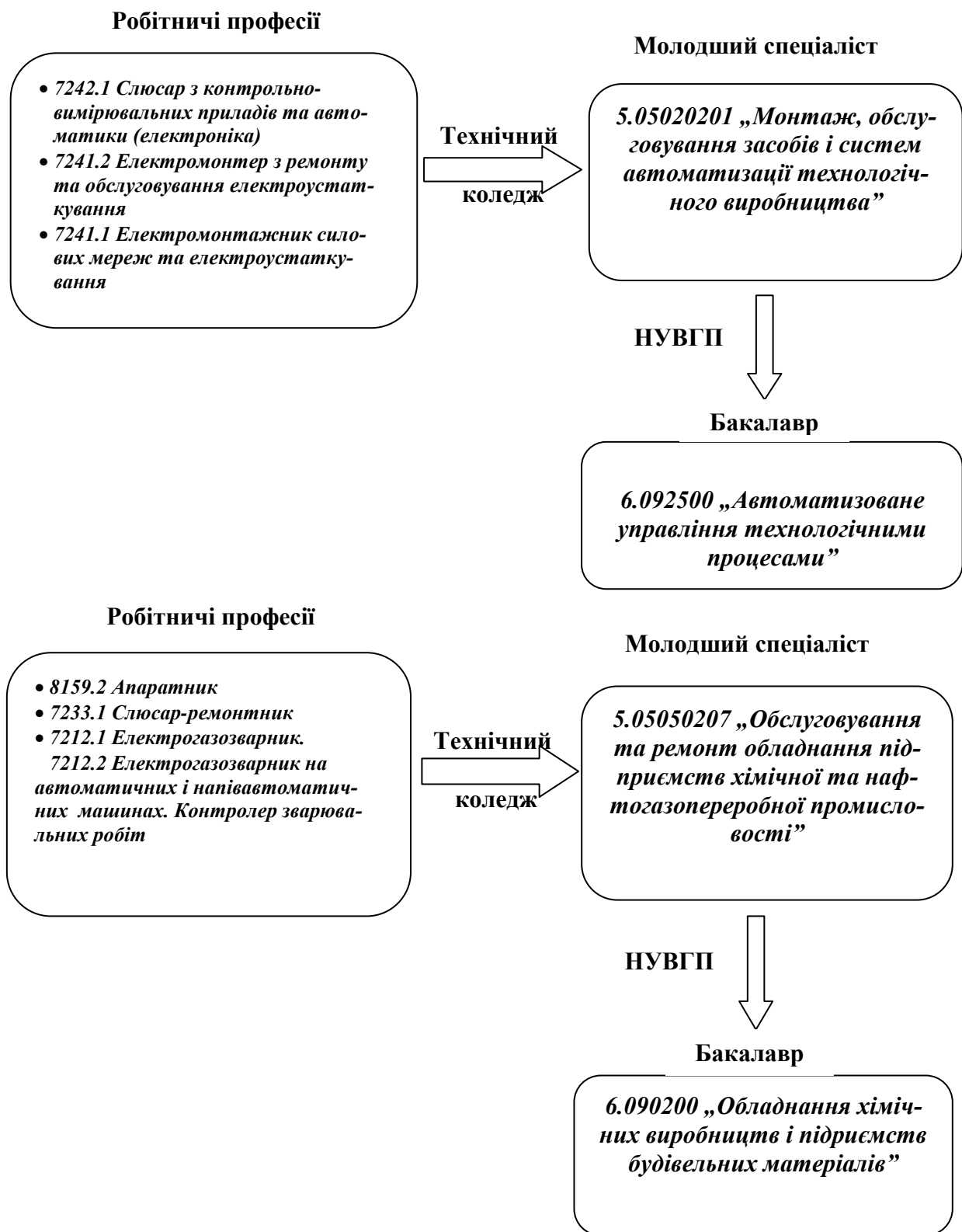

Рис. 1. Схеми ступеневої системи підготовки фахівців в структурі «Коледж – Університет» (1)

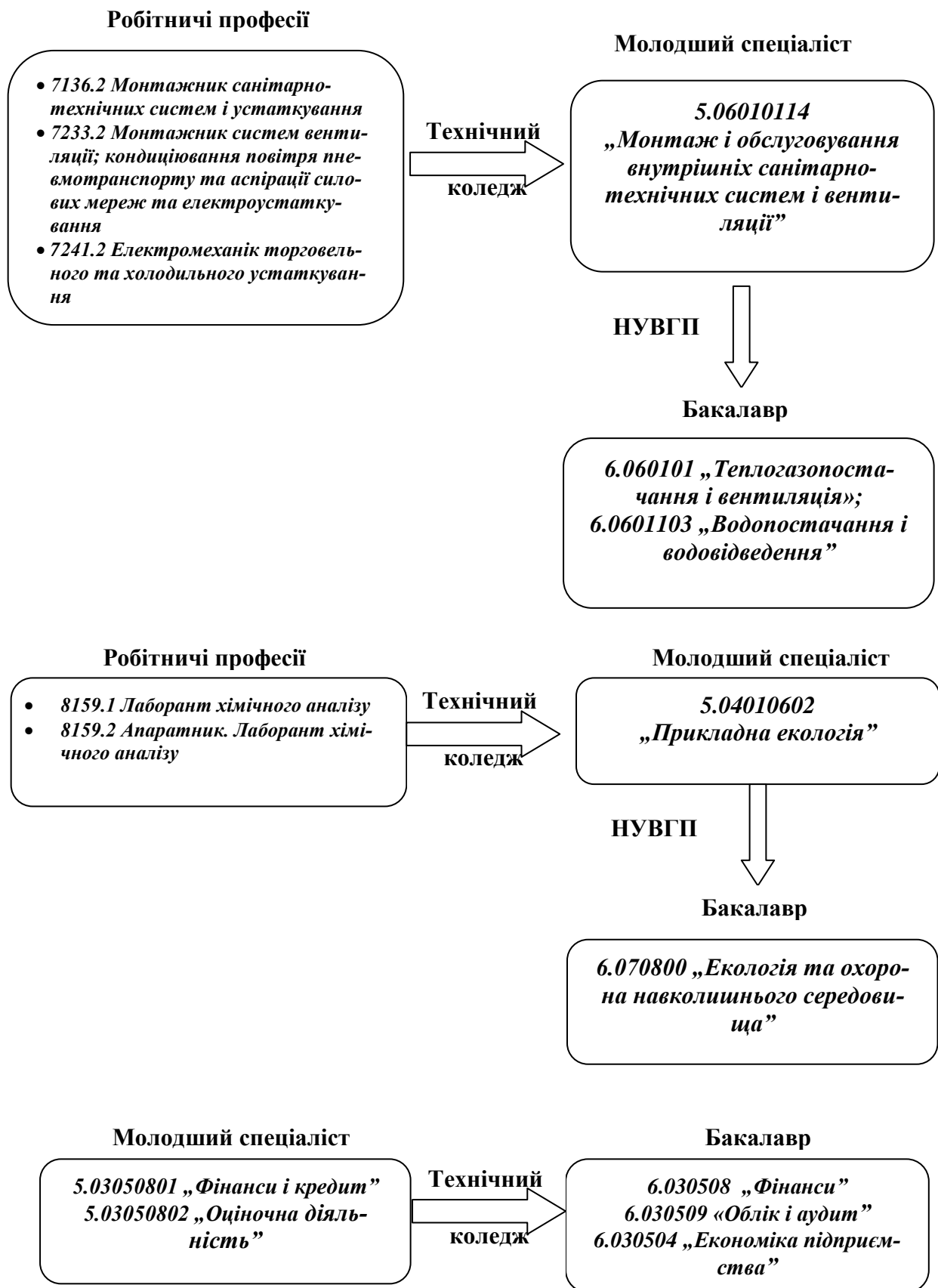

Рис. 1. Схеми ступеневої системи підготовки фахівців в структурі «Коледж – Університет» (2)

Втілення на практиці ступеневої системи підготовки фахівців вимагає підвищення якості методичного та інформативного забезпечення навчального процесу, що включає розробку технологій проведення всіх видів занять, консультацій, відпрацювань, методику оцінювання різних видів занять, створення умов для самостійної роботи студентів [6].

На даний час розроблено і затверджено в установленому порядку: 55 методичних посібників та курсів лекцій з дисциплін підготовки молодших спеціалістів, 22 методичних рекомендацій до виконання дипломних і курсових проєктів, 215 методичних вказівок до теоретичної, практичної, самостійної роботи студентів, 16 методичних вказівок до проходження навчальних практик, 40 методичних рекомендацій, вказівок з предметів підготовки кваліфікованих робітників. В методичному кабінеті зібрані робочі програми, навчально-методичні комплекси всіх дисциплін, методичні вказівки до виконання різних видів навчальних робіт.

При ступеневій системі підготовки фахівців важливо сформувати у випускників готовність до професійної діяльності. Варто розробити наскрізні програми всіх практик та впровадити інтегровану систему професійної підготовки, яка об'єднує практичне навчання студентів в майстернях коледжу з професійною діяльністю на підприємствах, закладах чи організаціях. Така система вимагає відновити тісні взаємовідносини з „базовими” підприємствами, збільшити їх зацікавленість та вплив на підготовку майбутніх фахівців, надавши можливість професійно-практичного навчання безпосередньо на робочому місці.

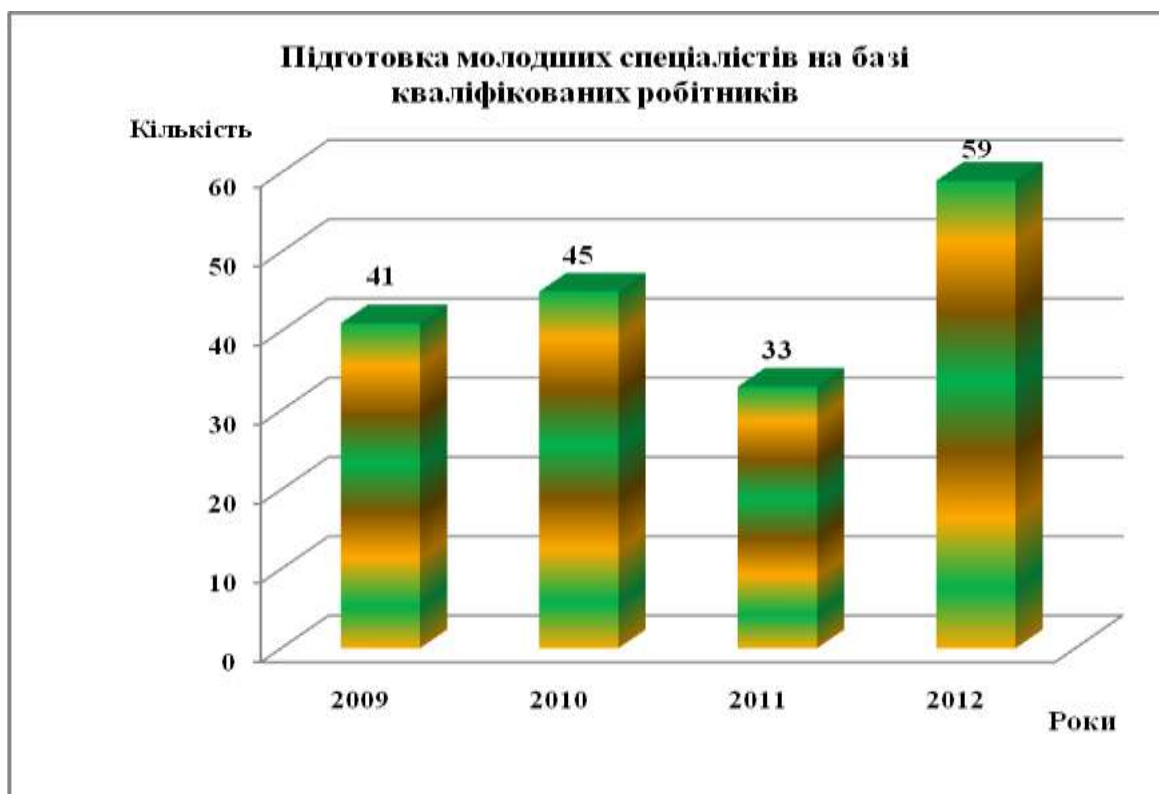

Рис. 2. Діаграма підготовки молодших спеціалістів на базі кваліфікованих робітників

Рис. 3. Діаграма вступу випускників Технічного коледжу в Національний університет водного господарства і природокористування

Ступенева система підготовки молодших спеціалістів і бакалаврів дозволяє:

- підвищити відповідальність студентів за результати навчальної діяльності;
- розвивати у студентів здатність самостійно здобувати знання;
- формувати у студентів усвідомлення необхідності раціонально планувати своє майбутнє, професійний шлях;
- активізувати позааудиторну роботу студентів, участь їх в олімпіадах, наукових конференціях;
- покращити якість підготовки курсових, дипломних проектів;
- збільшити кількість випускників, що бажають продовжити навчання за інтегрованими планами підготовки молодших спеціалістів, бакалаврів (Рис. 2, Рис. 3);
- підвищити конкурентоспроможність на ринку праці, працевлаштування за професією випускників.

Впровадження технологій ступеневої підготовки молодших спеціалістів і бакалаврів зумовило в Технічному коледжі:

- визначити нові логічні структури змісту програм навчальних дисциплін відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик молодшого спеціаліста і кваліфікованого робітника;
- запровадити інтегровану систему професійно-практичної підготовки;
- розробити наскрізні робочі програми дисциплін і практичного навчання, що забезпечує наступність у змісті навчально-виробничого процесу;
- підвищити професійність і майстерність педагогічних кадрів;
- створити сучасну матеріально-технічну, комп'ютерну, лабораторну та виробничу базу;
- залучити підприємства до системи підготовки спеціалістів з наданням першого робочого місця кожному випускнику;
- впровадити інноваційні, креативні методи та форми навчання, максимально зорієнтовані на інформаційно-комунікаційні технології;

- вдосконалити методичне забезпечення навчальних занять і самостійної роботи студентів;
- сформував електронний і паперовий каталог робочих програм, навчально-методичних комплексів, методичних посібників всіх дисциплін підготовки молодших спеціалістів у методичному кабінеті;
- значно поповнити бібліотеку коледжу новими навчальними підручниками, посібниками, створити їх електронний каталог;

Висновки. Вибрана модель ступеневої підготовки молодших спеціалістів (коледж) та бакалаврів (університет) дозволяє:

- розпочати ранню професійну орієнтацію молоді;
- забезпечити доступність вищої освіти;
- створити умови поетапного переходу студентів з одного ступеня на інший, більш складний;
- отримати три дипломи державного зразка: кваліфікованого робітника, молодшого спеціаліста, бакалавра;
- забезпечити соціалізацію, впевнене входження в самостійну професійну діяльність молодого фахівця.

Перспективність подальшого дослідження вбачаємо у вдосконаленні змісту і форм ступеневої освіти; договірної системи підготовки фахівців з підприємствами, організаціями, установами; підвищенні психолого-педагогічної компетентності викладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, №20, ст..34), (із змінами, внесеними згідно із Законами № 1024 –VI від 19.02.1009, ВВР, 2009, №27, ст.352 № 1798 – VI від 19.01.2010).
2. Осадча Л. К. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації: Методичний посібник. – Рівне, 2008.
3. Положення про державний вищий заклад освіти (Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5.09.1996р. №1074).
4. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) (Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.1998р. №65 .)
5. Яцков М. В. Досвід та особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) при вивченні хімічних дисциплін (доповідь). Матеріали VIII Всеукраїнської науково-методичної конференції «Кредитно-модульна система підготовки фахівців для ринкової економіки: стан, проблеми та перспективи» //Нова педагогічна думка// - м. Рівне, 2007.
6. Яцков М. В., Осадча Л. К. Технічний коледж: становлення і перспективи// Технології навчання. – Рівне, УДУВГП, 2002. – 66-72.
7. Яцков М. В., Осадча Л. К. Особливості підготовки конкурентноспроможних фахівців у Технічному коледжі Національного університету водного господарства та природокористування// Нова педагогічна думка. – 2009. – № 3.